

la⁷, renesansnih trijumfa⁸ i baroknih moraliteta⁹, prispodoba ili alegorija¹⁰. U godinama 1715. – 1721. napisao je Škofjološku pasiju, koristeći postojeće predloške, kapucin Romuald (1676. – 1748.). Tekst Škofjološke pasije sastavljen je od 844 stiha, u 14 scena. Škofjološka pasija je najstariji u cijelosti sačuvan dramski tekst na slovenskom jeziku. Uvod, prilogi i naputci su na latinskom jeziku, a napomene i didaskalije¹¹ na njemačkom jeziku. Zbog navedene trojezičnosti Škofjološka pasija predstavlja međukulturni model zajedničkog života više kultura. Zato je Škofjološka pasija, zajedno s drugim slovenskim pasijama, značajna za nacionalni identitet i ukorijenjenost u europski kulturni prostor. Rukopisni kodeks Škofjološke pasije nastao je i čuva se u kapucin-

velik broj izvođača (252): glumci, statisti, konjanici, glazbenici i drugi, budući da je zapravo riječ o pravom oživljavanju baroknoga kazališnog spektakla. Škofjološka pasija se uvijek uprizoruje u korizmenom i uskrsnom vremenu, u početku isključivo na Veliki petak. Njezina izvedba je procesijska, a danas se u Škofjoj Loci održava na četiri postaje u staroj gradskoj jezgri. Procesija se među postajama kreće na pokretnim podijima, vozovima s konjskom zapregom, na konjima ili čak pješke. Svrha predstave je potaknuti sudionike – glumce i gledatelje, potresene Kristovom mukom, koju su prouzročili njihovi osobni grijesi, na obraćenje na život bez grijeha, kako su to već učinile mnoge svetopisamske (David) i svete osobe (Jeronim), čak i Kristo-

vi krvnici (rimski vojnik s izmišljenim imenom Longinus) pa i stanovnici svih tada poznatih kontinenata (Europa, Amerika, Azija, Afrika); spajajući pritom izvorno i ruralno⁴ s današnjim, civiliziranim⁵.

Škofjološka pasija je pasionska igra, nastala na baštini srednjovjekovnih i kasnijih vjerskih drama – misterija⁶, miraku-

rom vijeku je to neshvatljiva, razumu nepristupačna vjerska istina ili dogma.

⁴ Umjetnički smjer koji naglašava seljačku, seosku motiviku.

⁵ Prosvijećenoga, zapravo obrazovanoga.

⁶ Srednjovjekovna vjerska drama o otajstvu Kristova utjelovljenja, od 14. st. nadalje oznaka za crkveno prikazanje koje se je razvilo iz liturgije; glavna tematika je Kristov život, s prizorima iz Staroga zavjeta. Znači i slavljenje boga, samo za posvećene, miste (= ljudi koji su upućeni u starogrčke eleuzinske/tajne vjerske obrede na čast boginji plodnosti i poljodjelstva Demetri i njezinoj kćeri Perzefoni i druge misterije). U sta-

⁷ Srednjovjekovna kazališna igra s vjerskom tematikom, obično u vezi s čudesima.

⁸ Svečani doček pobjedničkog vojskovođe i njegove vojske u Rimu.

⁹ Vjersko-moralistička dramska igra u kasnome srednjem vijeku čestitog karaktera, koja se je razvila iz misterija.

¹⁰ Umjetničko (dramsko, kazališno) djelo s prikazivanjem prispodoba, prilika ili čega drugoga u drukčijem obliku.

¹¹ Napomene uz tekst drame s autorovim uputama glumcima i redatelju.

skom samostanu u Škofjoj Loci.

Pasija udružuje ranu pasionsku procesiju mediteranskog tipa (Italija, Hrvatska, južna Francuska) s pasionskom scenom igrom srednjoeuropskih zemalja (Austrija, Češka, Njemačka, Švicarska), pa i onom atlantskog prostora (Belgija, Francuska, Njemačka, Portugal, Španjolska). Živopisan i otmjen barokni kazališni spektakl odvija se na ulicama srednjovjekovnog grada. Šarena su odore i oprema konjice (dragonska, grenadirski, njemački, turski i dr.), koja se ističe u dramatičnim trenutcima turskih upada na slovenski prostor 15. – 17. stoljeća. Neki od prizora iz *Starog* i *Novog zavjeta* slijede kao procesija izvorno kostimiranih osoba pješke ili na konjima, pojedine slike odigravaju se na četiri stabilna podija, a pokretne podije s ljudima i scenom opremom nose nosači u rizama. Događanje je to velike skupine živopisnih bratovština, cehova¹²: krojačkih, postolarskih, lončarskih, pekarskih, mesarskih. Prve povijesne procesije *Škofjološke pasije* odvijale su se na svaki Veliki petak popodne, sve do 1768. godine, kad su bile ukinute reformom nadvojvotkinje Marije Terezije¹³ i cara Josipa II.¹⁴

Škofjološka pasija danas...

Škofjološka pasija kapucina Romualda Štandreškoga je naj-

važniji i jedini sačuvan tekst od najmanje devet pasionskih procesija u Sloveniji iz toga vremena. Ujedno je najstariji cjelovit slovenski dramski tekst, sastavljen od dramskih i lirskih monologa (vjerojatno pet), zbornih napjeva (u strofama od šest do dvadeset rimovanih stihova, sveukupno njih 869, od kojih je 15 na njemačkom jeziku). Uz propovijedi slovenskoga rimokatoličkog svećenika i pisca Jerneja Basarja (1683. – 1738.), slovenskoga baroknog pisca Janeza Svetokriškoga (Tobija Lionelli; 1647. – 1714.) i kapucinskog svećenika Rogerija Ljubljanskoga (Mihael Krammer; 1667. – 1728.), to je najčuvenije djelo slovenske barokne književnosti. Rukopis *Škofjološka pasija* sadrži 43 lista, zapisana na 80 stranica. Nakon latinskog uvoda, koji obuhvaća povelju ustanovljenja i pravilnik *Škofjološke pasije*, slijedi red procesije s glumcima u 13 slika, tj. prizora: *Raj*, *Smrt*, *Gospodinova večera*, *Samson* (nijemi prizor), *Krvavi*

put, *Bičevanje*, *Krunjenje*, *Jeronim*, *Evo čovjeka*, *Krist na križu*, *Majka sedam žalosti*, *Škrinja saveza* i *Božji grob* (još dva nijema prizora). Dva programa s popisom nastupajućih – obimniji za vođe i kraći za ordinante (tj. njihove pomoćnike) – razvrstavaju slike u tri dijela, zapravo u tri čina. Slijede dvije sačuvane periohe (tj. godišnji izvještaj, ljetopis) – opširne javne najave procesije s opisom pojedinačnih slika za godine 1727. i 1728. Među njima je uvezano abecedno stvaralačko i imensko kazalo svih uloga i statista, zatim slijedi još pismo okolnim župnicima za pozivanje statista i gledatelja te popis kostima s uprizorenja 1745.

U 20. st. *Škofjološku pasiju* uprizorili su statički na otvorenom ili u dvorani u jezično osuvremenjenoj priredbi slovenskog etnologa i romanista Nike Kureta (1906. – 1995.) 1932. u Kranju, a u izvornoj jezičnoj verziji 1936. u Škofjoj Loci, u režiji slovenskog pjesnika, esejista, književnog kritičara,

¹² Ceh je srednjovjekovna staleška organizacija obrtnika iste struke.

¹³ Austrijska nadvojvotkinja, češka i ugarsko-hrvatska kraljica (1717. – 1780.).

¹⁴ Njemački car, češki i ugarsko-hrvatski kralj, sin Marije Terezije (1741. – 1790.).

urednika i prevoditelja Tine Debeljaka (1903. – 1989.) i scenografiji slovenske slikarice Bare Remec (1910. – 1991.) te 1965. u Slovenskome stalnom kazalištu u Trstu kao dio pasionske trilogije slovenskog publicista, redatelja, dramatičara, povjesničara, književnika i kazališnog lektora Mirka Mahničā (rođ. 1919.), kao *Veliki slovenski pasion*. U ožujku 1999. su *Škofjološku pasiju* počeli u Škofjoj Loci uprizorivati kao kazališnu etnološku rekonstrukciju u procesiji na tri postaje sa 600 sudionika, što je u obnovljenom izdanju postavio slovenski rimokatolički svećenik, isusovac i redatelj Marjan Kokalj (rođ. 1969.) i glumica Metoda Zorčič (rođ. 1944.). *Škofjološka pasija* razvijala se je i širila kako u izvedbenome, tako i percepcijskom pogledu. Režiju je 2009. od M. Kokalja preuzeo jedan od njegovih dotadašnjih pomoćnika, tj. voditelj uprizorenja (amaterski) redatelj Borut Gartner (rođ. 1963.). U međuvremenu je *Škofjološka pasija* bila bar nekoliko puta predstavljena u knjižnom obliku. Tako, npr., otisak iz 1987. godine (*Škofjeloški pasijion*, 1999.²) sadržava diplomatski prijepis, fone-

tičku transkripciju s prijevodom neslovenskih dijelova teksta i studije.

Sva ta novodobna uprizorenja su iznimne izvođačke kvalitete, što je vidljivo u odazivu publike. Posljednje uprizorenje, u kojem je sudjelovalo gotovo 1000 sudionika, u svega osam predstava posjetilo je čak 24000 gledatelja. To potvrđuje da se *Škofjološka pasija* već sada svrstava na europsku kartu (više od 80 pasija u okviru *Europassiona*) i u društvo elitnih i sličnih spektakala, kao što su npr. oni u Oberammergau, St. Margarethenu, Erlu...¹⁵ *Škofjološka pasija* je jedinstvena po tome što je još uvijek procesijska, dok su svi drugi, nažalost, podijski, statični.

Prve pasionske igre i procesije su donijele i tzv. obveznu scensku glazbu, kako u vrijeme reformacije, tako i u vrijeme protureformacije. U tome su najviše bili aktivni (ljubljski) kapucini. Njihove pasionske procesije bile su u cjelini, znači i u glazbenom pogledu, upravo sjajne. To su bili zaista pravi

sprovodi, s predstavom gorke muke i smrti našeg Spasitelja. I u Škofjoj Loci, ali i njezinim prethodnicama za tu su prigodu izvođači svirali trube, što je još dodatno uzdignulo te priredbe. To su zasigurno odsvirali gradski puhači, koji su u vremenu vladanja ljubljanskog biskupa Tomaža Hrena (1560. – 1630.) najaktivnije djelovali. Unatoč svim tim tvrdnjama, s glazbenog motrišta te pasionske igre i procesije nisu imale veliko umjetničko značenje; ni na slovenskom, ni na ostalom europskom kulturnom prostoru. Dodajmo još to da možemo, s obzirom na sačuvanu građu, zaključiti da je u tim igrama i procesijama u instrumentalnom muziciranju, koliko god su one u okviru vjerskih prikazanja, nadvladavao svjetovni ton.¹⁶ Tako se većina današnjih pasija u svijetu i u Europi ponosi najnovijim adaptacijama, nastalim na temelju korala, koje su nadomjestile kronični nedostatak sačuvane izvorne glazbe u Marušičevoj *Škofjološkoj pasiji*. Sve dosadašnje novodob-

¹⁵ To su oni pasije koje sam osobno vidio i čuo.

¹⁶ Cvetko, D.: *Stoletja slovenske glazbe*, Ljubljana, 1964., str. 76.

ne predstave na škofjološkim ulicama i trgovima doradili su domaći glazbenici: skladatelj, orguljaš, pijanist, pedagog i zborovođa Tone Potočnik (rođ. 1951.) te orguljaš, pedagog, skladatelj i zborovođa Andrej Misson (rođ. 1960.). Svojim radovima, koje iz godine u godinu od procesije do procesije, šire i razvijaju, idu za važnim sadržajnim i stilskim povezivanjem nekadašnjega očuvana dramskog teksta iz 18. st., s vjerskim sadržajem i uključivanjem novodobnih izvođača, kako sa starim, tako i s novim glasovima i glazbalima – pjevanjem i instrumentima; na kraju krajeva, idu i za povezivanjem profesionalnih i amaterskih glazbenih htijenja i mogućnosti u novodobnoj aktualizaciji suvremene glazbene scene, poglavito u »pozadinskoj« glazbi (»background«).

U tehničkoj ekipi sudjeluju i škofjološki obrtnici i umjetnici, koji njeguju tradicionalne vještine potrebne za izvedbu; kao i u davnim vremenima 18. st., naravno sada na sasvim drugoj, višoj razini.

U međuvremenu je nužna stalna briga za očuvanje »pasijske kondicije« s različitim radionicama i drugim aktivnostima. U pasionskom uredu pokrenut je Centar za domaće i umjetničke zanate, gdje osposobljavaju ljude u starim zanatima: izrada buketa koji se na Cvjetnu nedjelju blagoslove u crkvi, jaslica i papira, kolarstvo, kačkanje, pletarstvo, pređenje vune, rezbarstvo, svjećarstvo, šivanje baroknih i uopće srednjovjekovnih kostima i odjeće, tkanje...

... i sutra

U 18. st. procesije *Škofjološke pasije* su novčano omogućili kapucini, Bratovština presvetoga rassetog Tijela, vjernici i država. Prva pasionska procesija bila je organizirana kao pokojnička procesija na Veliki petak (petak prije Uskrsa) 11. travnja 1721. Jednom godišnje su *Škofjološku pasiju* izvodili do 1751. godine. Zbog financijskih poteškoća 1768. godine ukinuo je *Škofjološku pasiju* gorički nadbiskup. Poslije dva stoljeća *Škofjološka pasija* je ponovo predstavljena 1936. godine, u okviru obrtničko-industrijske izložbe u dvorištu škole u Škofjoj Loci, a u izvornom obliku (na gradskim ulicama) tek 1999. i 2000. godine. *Škofjološku pasiju* je uglazbio slovenski skladatelj Alojz Srebotnjak (1931. – 2010.) za sljedeće izvođače: sopran, alt, tenor, bas, mješoviti zbor i orkestar. U postavi Mete Hočevara *Škofjološku pasiju* je izveo kazališni ansambl Drame Slovenskoga narodnog kazališta u Ljubljani. Posljednje procesije bile su 2009. godine, između 28. ožujka i 19. travnja.

Ponovno postavljanje bit će iduće godine (2015.), kada je planirano osam procesija, od 21. ožujka do 12. travnja. U korizmenom i uskrsnom vremenu bit će na programu četiri dnevne i četiri noćne procesije (zasad je već određen šestogodišnji ciklus); jer je ta procesija zanimljiva i u jednoj i u drugoj scenografiji (svjetlosti). Uza stalno djelujući i općinskom odlukom imenovan Stručni odbor za izvedbu *Škofjološke pasije* (dr. Metod Benedik, Romana

Sve dosadašnje novodobne predstave na škofjološkim ulicama i trgovima doradili su domaći glazbenici

Bohinc, Jože Faganel, dr. Franc Križnar, Jure Miklavc, Mojca Šifrer Bulovec i Klemen Štibelj), u izvedbi sudjeluju i voditelj projekta Matej Mohorič Peternel (rođ. 1979.) i redatelj Milan Golob (rođ. 1980.).

Nema razloga sumnjati u ponovni uspjeh *Škofjološke pasije*. Isto tako nije potrebna posebna reklama, jer je već unaprijed zajamčen uspjeh: u vjerskom i umjetničkom pogledu.

Literatura

Cvetko, Dragotin: *Stoletja slovenske glasbe*, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1964.

Križnar, Franc: *Genealogija glasbene dramaturgije Škofjološkega pasijona*, Zasebna knjižnica »Antonlin-Oman«, Škofja Loka – Puštal, 2010.

Pasijonski doneski, br. 8, Muzejsko društvo, Škofja Loka, 2013.